

SMJERNICE ZA PRIZNAVANJE PRETHODNOG UČENJA U SUSTAVU VISOKOG OBRAZOVANJA

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

2023.

IMPRESUM

Naslov: Smjernice za priznavanje prethodnog učenja u sustavu visokog obrazovanja

Nakladnik: Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Za nakladnika: prof. dr. sc. Radovan Fuchs

Urednik: Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Autori: predstavnici Sveučilišta u Rijeci, Sveučilišta u Zadru, Sveučilišta u Zagrebu, Tehničkog veleučilišta u Zagrebu, Sveučilišta Algebra i Veleučilišta Bernays

Lektorica: Željana Klječanin Franić, prof.

Grafičko uređenje: Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

ISBN 978-953-8103-99-5

Zagreb, 2024. godine

Ministarstvo
znanosti i obrazovanja

Sadržaj

Uvod	3
Institucionalni temelji priznavanja prethodnog učenja.....	4
Osnovni pojmovi.....	6
Zašto priznavati i vrednovati neformalno i informalno učenje?	8
Regulativni okvir za priznavanje prethodnog učenja	12
Preduvjeti za uvođenje priznavanja neformalnog i informalnog učenja na visoko učilište.....	14
Načela u priznavanju prethodnog učenja	16
Četiri faze priznavanja i vrednovanja neformalnog i informalnog učenja.....	17
Povezanost s priznavanjem formalnog obrazovanja.....	18
Metode i alati u priznavanju i vrednovanju neformalnog i informalnog učenja	20
Osiguravanje kvalitete i transparentnosti	23
Propisivanje nadležnosti: praktičari u sustavu	25
Literatura	28
Popis općih akata hrvatskih visokih učilišta kojima se uređuje priznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja.....	30

Uvod

Smjernice za priznavanje prethodnog učenja u sustavu visokog obrazovanja (dalje u tekstu: *Smjernice*) potpora su visokim učilištima pri donošenju općih akata kojima se regulira priznavanje kompetencija stečenih izvan studija koje su uvjet za upis na studij, prema članku 57. st. 6. Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (Narodne novine 119/2022). Svrha donošenja *Smjernica* jest učinkovita primjena praksi priznavanja kompetencija (znanja, vještina/umijeća i sposobnosti te razine samostalnosti i odgovornosti) stečenih neformalnim i informalnim učenjem te njihove provjere u skladu s ishodima učenja akreditiranih studijskih programa ili programa stručnog usavršavanja za potrebe cjeloživotnog učenja.

Nacrt *Smjernica* izrađen je u sklopu projekta Erasmus+ Ministarstva znanosti i obrazovanja (dalje u tekstu: Ministarstvo) *Social and International Dimension of Education and Recognition of Acquired Learning – SIDERAL*. Glavni su doprinos dale stručnjakinje iz Austrije, koja ima dobro razvijen sustav priznavanja neformalnog i informalnog učenja na visokim učilištima i uspostavljenu nacionalnu mrežu za priznavanje neformalnog i informalnog učenja u visokom obrazovanju. Nacrt *Smjernica* pilotiralo je Sveučilište u Rijeci, koje je izradilo prijedloge za izmjene i dopune kako bi *Smjernice* bile prilagođene nacionalnim okolnostima. Nadalje, *Smjernice* se temelje na propisima i dokumentima citiranim u tekstu te radu stručnjaka sa Sveučilišta u Rijeci, Sveučilišta u Zadru, Sveučilišta u Zagrebu, Tehničkog veleučilišta u Zagrebu, Visokog učilišta Algebra u Zagrebu i Veleučilišta Bernays u Zagrebu.

Smjernice su okvir za donošenje akata na visokim učilištima s **ciljem** uspostave ujednačene i učinkovite primjene priznavanja prethodno stečenih znanja i razvijenih vještina/umijeća i sposobnosti te razine samostalnosti i odgovornosti na razini visokog obrazovanja. Time se osobi (studentu ili polazniku) omogućuje ostvarivanje prava na priznavanje prethodno stečenih kompetencija:

- pri uključivanju u formalni sustav visokog obrazovanja
- tijekom uključenosti u formalni sustav visokog obrazovanja.

Cilj je *Smjernica* potaknuti visoka učilišta na uspostavljanje postupaka za priznavanje prethodnog učenja i osigurati usklađeno postupanje na nacionalnoj razini. Očekivana korist od provođenja priznavanja neformalnog i informalnog učenja jest privlačenje starijih studenata s radnim iskustvom te posljedično povećanje broja studenata kao i stope osoba s kvalifikacijom u visokom obrazovanju.

Institucionalni temelji priznavanja prethodnog učenja

Priznavanje kompetencija stečenih izvan formalnog obrazovanja često se naziva priznavanjem prethodnog učenja – na engleskom jeziku *recognition of prior learning* (RPL). Praksa priznavanja kompetencija stečenih izvan formalnog obrazovanja ugrađena je u bolonjska načela od samih početaka. Naime, već se u Bolonjskoj deklaraciji europskih ministara obrazovanja¹ navodi da će se ECTS bodovi moći stjecati i izvan visokoobrazovnog konteksta, uključujući cjeloživotno učenje, pod uvjetom da će ih visoka učilišta htjeti priznati. Naknadna su ministarska priopćenja unutar ove teme bila usmjerena na primjenu ishoda učenja (Leuvenko priopćenje iz 2009. godine) i povezivanje s kvalifikacijskim okvirima (Londonsko priopćenje iz 2016. godine). Usporedno s napretkom postignutim unutar Bolonjske reforme, odnosno Europskog prostora visokog obrazovanja, Europska je unija počela poticati takvo priznavanje uz primjenu ishoda učenja i kvalifikacijskih okvira. U dokumentu *Preporuka Vijeća Europske unije za priznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja* (dalje u tekstu: *Preporuka Vijeća EU-a*) iz 2012. godine definirani su ključni pojmovi i faze u postupcima vrednovanja i priznavanja te je svim zemljama članicama EU-a preporučeno da do 2018. godine uvedu sustav koji bi građanima omogućio stjecanje cjelovitih ili djelomičnih kvalifikacija na temelju neformalnog i informalnog učenja. Nadalje, Europski centar za razvoj strukovnog osposobljavanja (European Centre for the Development of Vocational Training, CEDEFOP), europska agencija koja se bavi ponajprije strukovnim obrazovanjem i obrazovanjem odraslih, razvila je *Europske smjernice za priznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja*. No u projektu *Priznavanje prethodnog učenja u praksi*² (*RPLinPractice*), u kojemu je Ministarstvo bilo partner, te su *Europske smjernice* uspješno primijenjene na visoko obrazovanje. Visoka učilišta iz nekoliko zemalja primijenila su ih u svrhu upisa kao i oslobađanja od pojedinih dijelova programa ili kolegija.

U Hrvatskoj su pojedina visoka učilišta, ponajprije Sveučilište u Rijeci i njegova sastavnica Ekonomski fakultet, s prvim koracima u razvoju regulacije priznavanja neformalnog i informalnog učenja započeli već 2005. godine. Razvoj nacionalne regulacije započinje 2013. godine, kada je Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju dopunjen člankom 76.a, koji izrijeком omogućuje visokim učilištima donošenje odgovarajućih pravilnika i postupaka za priznavanje kompetencija stečenih izvan studijskog programa. Istim se izmjenama i dopunama po prvi put navodi primjena ishoda učenja u hrvatskim propisima koji se odnose na visoko obrazovanje. Tada na snagu stupa i Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (dalje u tekstu: Zakon o HKO) kojim je propisano da će Ministarstvo usvojiti pravilnik o priznavanju neformalnog i informalnog učenja. Ta je ideja potom razrađena u *Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije iz 2014. godine*.

Nakon zakonskih izmjena 2013. godine Institut za razvoj obrazovanja sudjelovao je u međunarodnom projektu *University Recognition of Prior Learning Centres Bridging Higher Education with Vocational Education and Training* (URLP). Jedan je od ishoda projekta publikacija *Priznavanje prethodnog učenja u*

¹ Svi dokumenti vezani uz Bolonjsku reformu i ministarska priopćenja dostupna su na engleskom jeziku na adresi <http://www.ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communicues>

² Mrežna stranica projekta na engleskom jeziku: <https://www.uhr.se/en/start/about-the-council/what-uhr-does/projects/rpl-in-practice-project/project-resources/>

visokom obrazovanju – izazovi oblikovanja sustava, u kojoj se uspoređuju sustavi i prakse priznavanja prethodnog učenja u visokom obrazovanju u više europskih zemalja, uključujući Hrvatsku.

Od 2014. do 2016. godine provodio se projekt *Konkurentno hrvatsko visoko obrazovanje za bolju zapošljivost*, koji su koordinirali Agencija za znanost i visoko obrazovanje, Visoko učilište Algebra i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu. Unutar projekta provedeni su i pokusni postupci vrednovanja kompetencija stečenih neformalnim i informalnim učenjem u svrhu oslobađanja od pohađanja i polaganja dijelova programa ili kolegija. U sklopu projekta podijeljeno je tridesetak certifikata o kompetencijama, a objavljene su i detaljne smjernice za provedbu postupaka priznavanja neformalnog i informalnog učenja. S obzirom na stav da će takvo priznavanje biti moguće samo za programe razvijene prema standardima Hrvatskog kvalifikacijskog okvira, te su smjernice i napisane za tu svrhu. Kao što je već istaknuto, *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije iz 2014. godine* u poglavlju *Cjeloživotno obrazovanje* imala je za cilj „razviti procese i sustav priznavanja neformalno i informalno stečenih znanja i vještina“. Na temelju navedenog Nacionalno vijeće za razvoj ljudskih potencijala 2018. godine objavilo je *Preporuke za strateški razvoj priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja*, dokument u kojemu je predložilo nužne izmjene propisa i dalo strateške smjernice za daljnji rad.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o HKO-u (Narodne novine 64/18) propisano je da se za kvalifikacije na razinama 6 i više (pri čemu se, kao i u Europskom kvalifikacijskom okviru, razine 6 i iznad odnose na visoko obrazovanje) omogućuje visokim učilištima da samostalno razvijaju odgovarajuće postupke priznavanja i vrednovanja i reguliraju ih općim aktima. Ministarstvo se stoga pridružilo projektu *Priznavanje prethodnog učenja u praksi* i pokrenulo paralelni projekt SIDERAL.³ Cilj je projekta bio pružiti podršku hrvatskim visokim učilištima u usvajanju odgovarajućih općih akata i provedbi postupaka priznavanja neformalnog i informalnog učenja te postaviti temelje mreže u sklopu koje bi mogli razmjenjivati iskustva i dobre prakse.

³ <https://mzo.gov.hr/vijesti/odrzana-zavrsna-konferencija-projekta-sideral/4446>

Osnovni pojmovi

Zakon o HKO-u (Narodne novine 22/13, 41/16, 64/18, 47/20, 20/21) sadržava sljedeće definicije:

- Ishodi učenja (engl. *Learning Outcomes*) jesu kompetencije koje je osoba stekla učenjem i dokazala nakon postupka učenja.
- Skup ishoda učenja (engl. *Unit of Learning Outcomes*) najmanji je cjelovit skup povezanih ishoda učenja određene razine, obujma i profila.
- Formalno učenje (engl. *Formal Learning*) organizirana je aktivnost ovlaštene pravne ili fizičke osobe koja se izvodi prema odobrenim programima radi stjecanja i unapređivanja kompetencija za osobne, društvene i profesionalne potrebe, a dokazuje se svjedodžbom, diplomom ili drugom javnom ispravom koju izdaje ovlaštena pravna osoba.
- Neformalno učenje (engl. *Non-formal Learning*) organizirana je aktivnost učenja čija je svrha stjecanje i unapređivanje kompetencija za osobne, društvene i profesionalne potrebe, a ne dokazuje se javnom ispravom.
- Informalno učenje (engl. *Informal Learning*) neorganizirana je aktivnost stjecanja kompetencija iz svakodnevnih iskustava te drugih utjecaja i izvora iz okoline za osobne, društvene i profesionalne potrebe.
- Vrednovanje skupova ishoda učenja (engl. *Validation of Units of Learning Outcomes*) jest ocjenjivanje stečenih kompetencija, uključujući izdavanje potvrde ovlaštene pravne ili fizičke osobe, u skladu s unaprijed utvrđenim i prihvaćenim kriterijima i standardima.

Treba napomenuti da će se u ovom dokumentu govoriti o *ishodima učenja*, a ne o *skupovima ishoda učenja*. Naime, o *skupovima ishoda učenja* govori se isključivo u dokumentima povezanim s Hrvatskim kvalifikacijskim okvirom (dalje u tekstu: HKO), dok su *ishodi učenja* termin koji se upotrebljava u većini citiranih dokumenata. No budući da se gotovo nikad ne priznaje jedan ishod učenja, nego je uvijek riječ o skupu ishoda iz nekog specifičnog područja (prema terminologiji HKO-a upotrebljava se naziv *profil*), na određenoj razini kvalifikacijskog okvira i određenog obujma, koji je obično veći od 1 ECTS boda, može se zaključiti da su ova dva pojma istoznačna u kontekstu ovog dokumenta.

Engleski pojmovi *validation* i *recognition* često se smatraju sinonimima, što nije točno. Naime, *validation* se češće upotrebljava u kontekstu vrednovanja i priznavanja neformalnog i informalnog učenja, dok je kod priznavanja formalnog učenja prikladniji izraz *recognition* s obzirom na to da je tu postupak često gotovo automatski, bez dodatnog vrednovanja. Zakon o HKO-u ne sadržava definiciju priznavanja prethodnog učenja. U njemu se ne spominje samo *priznavanje*, nego se uvijek govori o *priznavanju i vrednovanju prethodno stečenih skupova ishoda učenja*. Stoga gornjim definicijama treba dodati i one iz *Preporuke Vijeća EU-a*, ali i raspraviti o načinu na koji se one prevode. Naime, dok je riječ *priznavanje* uvriježena kao prijevod za riječ *recognition*, nije tako jednostavno prevesti *validation*, ali ni *assessment*, jer se za njih nameće isti prijevod – *vrednovanje*, kojim se prevode i druge engleske riječi (npr. *evaluation*.) Zakon o HKO-u upotrebljava naziv *vrednovanje* za engleski naziv *validation* i *ocjenjivanje* za *assessment*. No

ocjenjivanje kao pojam može navesti na krivi trag s obzirom na to da nije nužno da svaki postupak vrednovanja završi brojčanom ili opisnom ocjenom. Stoga se u ovom dokumentu riječ *recognition* prevodi kao *priznavanje*, *validation* kao *priznavanje i vrednovanje*, a *assessment* kao procjena. U skladu s navedenim u nastavku se prenose i definicije iz *Preporuke Vijeća EU-a*.

- Priznavanjem i vrednovanjem ovlašteno tijelo utvrđuje je li osoba stekla određene ishode učenja.
- Priznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja provodi se u četiri zasebne faze:
 1. utvrđivanje (engl. *identification*) ishoda učenja
 2. dokumentiranje (engl. *documentation*) ishoda učenja
 3. procjena (engl. *assessment*) ishoda učenja
 4. certificiranje (engl. *certification*) ishoda učenja, koje može voditi do cjelovite ili djelomične kvalifikacije.

Visoka se učilišta u vlastitim dokumentima mogu koristiti prijevodima i terminima u skladu s vlastitim aktima, definicijama i tradicijom.

Zašto priznavati i vrednovati neformalno i informalno učenje?

Svrha priznavanja stečenih znanja i razvijenih vještina/umijeća i sposobnosti te razine samostalnosti i odgovornosti na razini visokog obrazovanja jest:

- pravo svake osobe na priznavanje stečenih znanja, razvijenih vještina/umijeća i sposobnosti formalnim, neformalnim i informalnim učenjem (znanja, umijeća i sposobnosti koje je osoba stekla, odnosno razvila do određene razine, ne smiju joj se uskraćivati), a time i uvažavanja prava svake osobe na obrazovanje
- učinkovitije prilagođavanje visokog obrazovanja tržištu rada
- poticanje isključenih iz formalnog obrazovanja na stjecanje kvalifikacije
- podizanje razine obrazovanosti građana na nacionalnoj razini
- doprinos upravljanju kvalitetom visokog obrazovanja (redovito praćenje potreba tržišta rada, revidiranje i inoviranje ishoda učenja, primjena fleksibilnijeg omogućavanja stjecanja kvalifikacije)
- osiguravanje personaliziranog pristupa u visokom obrazovanju
- poticanje na nacionalnu i međunarodnu mobilnost u obrazovanju, učenju i stjecanju kompetencija.

Naime, standardi 1.3 i 1.4 unutar *Standarda i smjernica za osiguravanje kvalitete na Europskom prostoru visokog obrazovanja*⁴ (engl. *The Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*, ESG) odnose se na učenje, poučavanje i vrednovanje usmjereno na studente, kao i propise koji pokrivaju sve faze studiranja i omogućavaju fleksibilnost obrazovnih puteva. Ti se standardi zasnivaju na viziji obrazovnog procesa koji bi osigurao da svaki pojedini student ostvari planirane ishode učenja na način koji je u najvećoj mogućoj mjeri prilagođen njegovim individualnim kontekstima i kompetencijama. To, među ostalim, znači i da nitko ne treba biti prisiljen učiti nešto što već zna, što je i moto projekta *Priznavanje prethodnog učenja u praksi*. Navedene je standarde Agencija za znanost i visoko obrazovanje uzela u obzir i u drugom ciklusu reakreditacije, započetom 2017. godine, tako da se u standardima za vrednovanje u temi III, standardu 3.1 spominje i priznavanje prethodnog učenja. Kvalitetan sustav priznavanja i vrednovanja neformalnog i informalnog učenja otvara prilike za uvođenje fleksibilnosti u studijske programe jer omogućava studentima oslobađanje od dijela programa/kolegija, za što se mogu prijaviti pri upisu ili tijekom studiranja.

Slijede potencijalne **koristi** za pojedince, visoka učilišta, ali i cjelokupni sustav visokog obrazovanja:

Kraće studiranje – osobito za izvanredne i studente koji rade. U Hrvatskoj visoko obrazovanje završi oko 50 % upisanih studenata⁵, što je ispod europskog prosjeka. Prema istraživanju Eurostudent⁶ studentima koji rade i izvanrednim studentima natprosječno je teško završiti studij. Oslobađanje od dijelova kolegija ili programa putem priznavanja prethodnog učenja njima bi omogućilo smanjenje troškova i kraće vrijeme studiranja, olakšalo im povezivanje sadržaja studija s radnim iskustvom i tako povećalo stopu završnosti.

⁴ Dostupno na https://www.azvo.hr/images/stories/kvaliteta/ESG_HR_final.pdf

⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uae_grad01/default/table?lang=en

⁶ Vidi <http://database.eurostudent.eu/>

Umjesto zahtijevanja da uče ono što već znaju, ali u drugom kontekstu i na drugi način, priznavanje prethodnog učenja takvim bi studentima, koji često dolaze iz podzastupljenih skupina u visokom obrazovanju, pomoglo u dovršetku studija. Pritom je postupke priznavanja moguće provesti i za određenu skupinu studenata, a ne samo za svakog studenta posebno. Primjerice, Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci⁷ donio je popis uvjeta za oslobađanje od dijela obvezne kliničke prakse koji se odnosi na sve izvanredne studentice sestrištva i primaljstva koje studiraju uz redoviti rad u zdravstvenom sustavu. Fakultet je izradio jednostavne obrasce putem kojih su njihovi nadređeni i poslodavci mogli potvrditi da su studentice već stekle nužno radno iskustvo. Time su studentice oslobođene dvostrukog obavljanja prakse i ostalo im je više vremena za rad na teorijskim dijelovima kolegija. Drugi je primjer Visoko učilište Algebra koje redovito donosi popis certifikata koji se stječu neformalnim obrazovanjem, ali su globalno prepoznati, s popisom kolegija i dijelova kolegija od kojih je moguće dobiti oslobođenje na temelju stečenog certifikata. Do popisa se dolazi uspoređivanjem ishoda učenja kolegija Algebre s ishodima navedenima na certifikatima, pri čemu treba napomenuti i da se sami certifikati izdaju uz prilično rigorozne mjere osiguravanja kvalitete i autentičnosti. Konačno, navedimo i primjer koji se odnosi na samo jednog studenta Algebre – vlasnik uspješne tvrtke za izradu mrežnih stranica oslobođen je putem priznavanja prethodnog učenja kolegija koji su se odnosili na programiranje mrežnih stranica i poduzetništvo nakon što je uspješno dokazao da je samostalno proveo projekte usporedive s onima koji se rade na navedenim kolegijima.

Privlačenje starijih studenata. Zbog demografskih trendova u Hrvatskoj smanjuje se broj mladih koji upisuju visoko obrazovanje, a pritom se ne povećava broj starijih studenata – prema istraživanju Eurostudent⁸ samo je 1,4 % studenata pri upisu starije od 30 godina. U istraživanjima koje provodi Europska komisija⁹ ispitanici navode nedostatak vremena i novca kao glavne razloge zbog kojih ne sudjeluju u cjeloživotnom učenju. Stoga bi ih smanjenje troškova i vremena studiranja moglo potaknuti na nastavak obrazovanja. Kako pokazuje primjer Fakulteta zdravstvenih studija, zaposlena medicinska sestra možda bi bila sklonija upisati diplomski studij kad bi znala da je veći dio praktičnih vještina zapravo već stekla, pa bi se posvetila učenju za teorijske kolegije i istraživačkom dijelu studija. Mogućnost priznavanja i vrednovanja neformalnog obrazovanja i informalnog učenja također bi mogla potaknuti osobe koje nikad nisu razmišljale o upisivanju studija da to razmotre kao mogućnost – i to tako što bi im pokazala da već posjeduju određene kompetencije važne za nastavak studija. Konačno, Hrvatska u odnosu na druge članice EU-a ima ispodprosječnu stopu završnosti studija.¹⁰ Određen broj građana upisao je visoko obrazovanje i prošao dio studija, ali ga nikad nije dovršio, a ima relevantno radno iskustvo. Takve osobe, kojima nije nedostajalo puno da dovrše studij, možda bi se lakše vratile visokom obrazovanju kada bi im visoka učilišta, uz oslobađanje polaganja već prethodno položenih kolegija ponudila i priznavanje kompetencija stečenih radom i u slobodno vrijeme, te ih na osnovi toga oslobodila pohađanja i polaganja dijela upisanog programa/kolegija. Pritom treba imati na umu da iako ne postoji zakonski propisan najveći broj ECTS bodova koje je moguće steći na taj način, u većini država članica EU-a nije moguće dodijeliti cijelu kvalifikaciju isključivo priznavanjem neformalnog i informalnog učenja.

⁷ <https://mzo.gov.hr/vijesti/visoka-ucilista-predstavila-iskustva-u-priznavanju-i-vrednovanju-neformalnog-i-informalnog-ucenja/4233>

⁸ <http://database.eurostudent.eu/>

⁹ https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/default/files/adult_education_and_training_in_europe_2020_21.pdf

¹⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uae_grad01/default/table?lang=en

Poticanje programa stručnog usavršavanja za potrebe cjeloživotnog učenja. Pokretanje kratkih programa čiji su ishod mikrokvalifikacije može visokim učilištima pomoći u privlačenju studenata, provedbi novih kolegija te suradnji s alumnima i drugim predstavnicima struke. Takvi kratki programi mogu biti osmišljeni tako da se mogu slagati u cjelovitu kvalifikaciju. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, primjerice, nudi cijeli niz kolegija u sklopu nekoliko kratkih programa neformalnog obrazovanja. Polaznici koji uspješno završe takve programe mogu se prijaviti za priznavanje stečenih ishoda učenja (ECTS-a) odluče li upisati studij na Fakultetu.

Razvoj programa i zaposlenika. Obično se pri uvođenju priznavanja prethodnog učenja naglasak stavlja na prilike koje će to pružiti pojedincima. No ono i samim visokim učilištima pruža priliku za unapređenje ishoda učenja i s njima povezanih vrednovanja, a nastavnicima i suradnicima na visokim učilištima priliku za dodatno usavršavanje i stjecanje iskustva. Uvođenje priznavanja prethodnog učenja može biti i način da se unaprijedi suradnja s tržištem rada, uvedu dodatne prilike za iskustveno učenje i stručne prakse i sl.

Olakšavanje pristupa visokom obrazovanju i privlačenje podzastupljenih skupina. Spomenuta *Preporuka Vijeća EU-a* navodi da „ranjive skupine, uključujući nezaposlene i osobe u riziku od nezaposlenosti, mogu imati naročitu korist od postupaka priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja“ što im može pomoći u pristupanju tržištu rada i nastavku formalnog obrazovanja. No iskustva Estonije koja je sudjelovala na E+ projektu MZO-a Educa-T¹¹, pokazuju da nakon uvođenja priznavanja prethodnog učenja prvi tu priliku iskoriste najuspješniji i najbolje obaviješteni studenti. Posebnu je pozornost potrebno usmjeriti na informiranje studenata iz podzastupljenih skupina, koji bi mogli imati najveću korist od priznavanja prethodnog učenja.

Priznavanje neformalnog i informalnog učenja, uz veliku korist za podnositelje zahtjeva, dodatno je opterećenje i za podnositelja zahtjeva i za visoko učilište. Osobito se to odnosi na početak jer zahtijeva da se prolazi kroz nestandardizirane, pojedincu prilagođene postupke. Naime, provodeći po prvi put takav postupak nastavnik će, u nekim slučajevima, za samo jednoga kandidata uložiti vrijeme i trud koji mu je potreban za obradu ispita, kolokvija i ostalo na odnosnom kolegiju za sve ostale studente. Isto tako, od studenta će se očekivati neuobičajeno visoka razina autorefleksije pri izradi detaljnog životopisa, sastavljanju portfelja i sl., što ne smije biti zahtjevnije nego odslušati i položiti još jedan kolegij. Stoga je važno da svi zainteresirani budu jasno informirani o dokumentaciji koju treba priložiti, ali i koristi koju pojedinac može ostvariti priznavanjem.

Ako je visoko učilište posvećeno uspostavi sustava za priznavanje prethodnog učenja, trebalo bi obratiti pozornost na radno opterećenje zaposlenika koji se bave time kako bi se izbjeglo njihovo preopterećenje. Poželjno je da se na odgovarajući način smanje školarine onima koji se odluče za priznavanje prethodnog učenja umjesto pohađanja kolegija, ako je to moguće. Sve navedeno ne dovodi u pitanje dodanu vrijednost koju donosi priznavanje neformalnog i informalnog učenja. Iskustvo u priznavanju i vrednovanju neformalnog i informalnog učenja pruža nastavnicima priliku da se upoznaju s novostima u svijetu rada i neformalnog obrazovanja i unaprijede vlastite kompetencije. Također im se pruža nova perspektiva na ono što poučavaju, koja im može poslužiti kao inspiracija za uvođenje novih sadržaja, novih metoda učenja i

¹¹ Prezentacija je dostupna na <http://educa-t.hr/wp-content/uploads/2017/02/seminar-1-03-pp-marin-johnson.pdf>.

poučavanja, doradu sadržaja kolegija ili revidiranje ishoda učenja. Studentima kao poticaj mogu poslužiti potencijalne vremenske uštede i brži dovršetak studija, naravno, uz činjenicu da su prepoznate njihove kompetencije. Isto tako, studenti koji prođu priznavanje prethodnog učenja dobivaju iskustvo učenja koje bi trebalo znatno unaprijediti njihovu kompetenciju kako učiti, odnosno njihove sposobnosti samorefleksije.

Regulativni okvir za priznavanje prethodnog učenja

U članku 57. stavku 6. Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (Narodne novine 119/22) propisuje se priznavanje kompetencija stečenih izvan studija koje su uvjet za upis na studij.

U članku 15. stavku 3. Zakona o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (Narodne novine 22/13, 41/16, 64/18, 47/20, 20/21) propisuje se sljedeće:

„Postupak prijave, priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja na razini 6 HKO-a i više uređuje se općim aktima visokih učilišta.“

Shodno tome, visoka se učilišta potiču na uvođenje i reguliranje postupaka za priznavanje prethodnog učenja svojim općim aktima. **Visoko učilište može početi provoditi postupke priznavanja prethodnog učenja tek nakon usvajanja odgovarajućeg općeg akta.** U praksi su pojedina visoka učilišta usvojila pravilnik koji se odnosi isključivo na priznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja, dok su druga odgovarajuće odredbe uvrstila u obuhvatnije pravilnike koji reguliraju sve vrste priznavanja ili u pravilnike koji reguliraju sva pitanja vezana uz upis na studij i studiranje.

Europska praksa pokazuje da se na nacionalnoj razini propisuju jasna ograničenja. U velikom broju zemalja priznavanje prethodnog učenja služi kao alternativni način pristupa visokom obrazovanju za osobe koje nisu završile nužno srednjoškolsko obrazovanje ili nisu položile odgovarajuće maturalne i završne ispite. U Hrvatskoj to nije moguće jer Zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (Narodne novine 119/22) izrijekom u članku 58. stavku 3. propisuje sljedeće: „Sveučilišni odnosno stručni prijediplomski studij može upisati osoba koja je završila odgovarajući program srednjoškolskog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri godine i položila državnu maturu.“ Nadalje, u članku 59. stavku 3. propisuje se da „sveučilišni diplomski studij može upisati osoba koja je završila odgovarajući sveučilišni prijediplomski studij ili sveučilišni integrirani studij“ te da „stručni diplomski studij može upisati osoba koja je završila odgovarajući stručni ili sveučilišni prijediplomski studij.“

Nadalje, Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru člankom 15. stavkom 2. propisuje da zahtjev za priznavanjem i vrednovanjem prethodnog učenja nije moguće podnijeti radi stjecanja cjelovite kvalifikacije na razini 6 HKO-a i više. Stoga **u Hrvatskoj nije moguće primijeniti priznavanje prethodnog učenja kako bi se upisali kandidati bez nužnih kvalifikacija niti je moguće dodijeliti kvalifikaciju u visokom obrazovanju isključivo na temelju priznavanja prethodnog učenja.** Primjeri dobre prakse zemalja u kojima priznavanje prethodnog neformalnog i informalnog učenja ima dulju tradiciju i time mnogo više iskustva u provođenju postupaka priznavanja, upućuju na znatne dobrobiti sustava u kojemu je pristup visokom obrazovanju (Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, Australija, Francuska i dr. – veći broj zemalja), pa čak i stjecanje cjelovite kvalifikacije (Francuska, Škotska – iznimno mali broj zemalja), moguće ostvariti i priznavanjem prethodnog učenja.

U praksi se većina postupaka priznavanja prethodnog učenja provodi prilikom upisa ili nakon upisa, ali ne kako bi se omogućio pristup osobama koje ga inače ne bi imale, nego da bi se kandidatima omogućilo **izuzeće od pohađanja i polaganja pojedinih dijelova programa ili dijelova kolegija.** Osoba koja je završila odgovarajuću srednju školu ima pristup upisu na prijediplomski studij bez obzira na godine iskustva i stečene potvrde o neformalnom obrazovanju. No takva osoba na temelju priznavanja i

vrednovanja neformalnog i informalnog učenja može biti i oslobođena velikog dijela programa, u skladu s propisima, ne i cijelog, te u kraćem roku dovršiti prijediplomski studij i, ako želi, upisati diplomski studij.

Postoje i primjeri priznavanja prethodnog učenja pri upisu na studije za svrhe upisa, bez izuzeća od pohađanja i polaganja dijela programa ili kolegija, u slučajevima kad se određenim oblicima neformalnog i informalnog učenja mogu ostvariti dodatni bodovi za upis. U takvim slučajevima kandidati već posjeduju nužne formalne kvalifikacije, a priznavanjem prethodnog učenja mogu povećati svoje šanse za upis na studij.

Uz nacionalne propise, sustav treba biti prilagođen i dokumentima usvojenima na razini Europske unije. Dva su takva ključna dokumenta koja se provlače kroz ove *Smjernice – Preporuke Vijeća EU-a i Standardi i smjernice za osiguravanje kvalitete na Europskom prostoru visokog obrazovanja (ESG)*, čija je posljednja inačica objavljena 2015. godine.

Preuvjeti za uvođenje priznavanja neformalnog i informalnog učenja na visoko učilište

Priznavanje o kakvom je u ovom dokumentu riječ moguće je provoditi samo na visokim učilištima koja imaju akreditirane programe s jasno definiranim ishodima učenja (i programskim i po kolegijima, uključujući i njihovu međusobnu povezanost). Pritom je važno pitanje koje ishode učenja uzeti u obzir – ishode programa ili ishode kolegija. Tu je korisno prisjetiti se dviju mogućih svrha vrednovanja, u smjernicama CEDEFOP-a definiranih na sljedeći način:¹²

“(a) Formativni pristupi vrednovanju za cilj imaju pružiti povratne informacije o procesu učenja ili obrazovnoj karijeri, ukazati na slabosti i snage i poslužiti kao temelj za osobni ili organizacijski razvoj. Formativno vrednovanje ima ključnu ulogu u različitim kontekstima, od karijernog usmjerenja do upravljanja ljudskim resursima u poduzećima.

(b) Sumativni pristupi vrednovanju i priznavanju izravno teže formalizirati i certificirati ishode učenja te su stoga povezani i integrirani s obrazovnim ustanovama i drugim tijelima ovlaštenima za dodjelu kvalifikacija.“

Citirani tekst ističe da razlika između tih dvaju pristupa nije uvijek jasna. Iz gornje je definicije očito da će visoka učilišta naglasak staviti na sumativni pristup. Tekuća je praksa hrvatskih visokih učilišta vrednovanje prethodnog učenja prema ishodima učenja pojedinog kolegija ili više njih. Na taj način kandidati mogu dobiti izuzeće od polaganja pojedinih kolegija ili čak samo pojedinih dijelova kolegija, ovisno o visokom učilištu. Dio visokih učilišta propisuje i određen udio ishoda učenja kolegija (obično između 50 i 70 %), koje kandidat treba ostvariti da bi se smatralo da je položio kolegij, odnosno da od polaganja tog kolegija može biti izuzet. Navedeni pristup zagovaraju i *Smjernice* iz 2016. godine, koje naglašavaju skupove ishoda učenja kao blokove unutar kvalifikacija koji se međusobno mogu zamjenjivati i nadograđivati. U takvom se sumativnom pristupu kandidati za priznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja ocjenjuju identičnim metodama kojima se ocjenjuju i ostali studenti, određuju im se razlikovne obveze na razini dijelova kolegija, a činjenica da su dio ishoda učenja stekli neformalno ili informalno nije vidljiva u njihovim dopunskim ispravama o studiju. Tako se izbjegavaju eventualni problemi koje bi mogli imati pri zapošljavanju i nastavku školovanja. Za očekivati je da će visoka učilišta koja nemaju iskustva s vrednovanjem i priznavanjem neformalnog i informalnog učenja odabrati takav pristup, baš kao i sustavi poput hrvatskog, koji tek uvode takve prakse i nemaju izgrađeno društveno povjerenje u njih.

No mnoge bi potencijalne dobrobiti od priznavanja i vrednovanja neformalnog i informalnog učenja vjerojatno bolje došle do izražaja kad bi se, umjesto da se provjerava svaki pojedini ili većina ishoda svakog kolegija, kompetencije kandidata vrednovale prema ishodima učenja programa, tako da se kombiniraju sumativni i formativni pristup. Naime, vrednovanje prema ishodima učenja programa primarno je formativno – treba uočiti veće nedostatke u kompetencijama i osigurati da se kandidata izuzme od što većeg dijela programa (kolegija i dijelova kolegija) kako bi se mogao usredotočiti na onaj dio programa (kolegije) čiji su mu ishodi ključni za stjecanje nedostajućih kompetencija za cjelovitu kvalifikaciju. Takav bi pristup

¹² Str. 45. – 46.

bio pogodan za osobito iskusne kandidate – primjerice osobe koje već posjeduju kvalifikacije iste razine u sličnom području, osobe koje već rade poslove za koje tek trebaju steći kvalifikaciju i slično. Isti se pristup može primijeniti u slučaju grupnog (kohortnog) priznavanja (usp. *Smjernice* austrijske Agencije za osiguravanje kvalitete) – kad cijela skupina zaposlenih profesionalaca vrlo sličnog kompetencijskog profila treba podignuti razinu kvalifikacije, kao što se u posljednje vrijeme u velikom dijelu Europe dogodilo medicinskim sestrama i učiteljima.

Tijekom radionica u sklopu projekta *Priznavanje prethodnog učenja u praksi* često je kao preduvjet za uspostavu postupaka priznavanja neformalnog i informalnog učenja na visokom učilištu bila navedena – podrška uprave. Smjernice za priznavanje prethodnog učenja koje je izradila austrijska Agencija za osiguravanje kvalitete navode da je „nužan preduvjet podrška uprave i svih razina ustanove“. Bilo bi idealno kada bi podrška pristupačnosti sustava visokog obrazovanja bila izrijekom navedena u profilu i strategiji visokog učilišta. Dosadašnja praksa u Hrvatskoj upućuje na nužnost podrške uprave. Naime, sva visoka učilišta koja su do sada uvela priznavanje prethodnog učenja imala su barem jednog člana uprave – rektora ili prorektora, dekana ili prodekana – koji je izravno radio na tome, a opredjeljenje za priznavanje prethodnog učenja gotovo je uvijek bilo navedeno u misiji ili strategiji visokog učilišta. Pritom se priznavanje prethodnog učenja rijetko izrijekom spominje – češće je implicitno navedeno pod obuhvatnijim ciljevima visokog učilišta ili vrijednostima kao što su podrška protočnosti i fleksibilnosti visokog obrazovanja, odgovornost prema lokalnoj zajednici, suradnja s tržištem rada, pravičnost i sl.

Nakon uvrštavanja priznavanja neformalnog i informalnog učenja u misiju ili u strateške dokumente i akcijske planove visokog učilišta moguće je poduzeti daljnje korake – počevši s donošenjem relevantnog općeg akta. Kako je već navedeno, manje je važno hoće li to biti zaseban akt ili samo dio akta kojim se uređuje veći broj tema – kao što su sve vrste priznavanja, upis i napredovanje kroz studij i sl. U nastavku su navedena načela koja treba uzeti u obzir prilikom izrade takvog općeg akta.

Načela u priznavanju prethodnog učenja

Učinkovita primjena priznavanja stečenih znanja i razvijenih vještina/umijeća i sposobnosti te razine samostalnosti i odgovornosti na razini visokog obrazovanja temelji se na sljedećim načelima:

- pravo svake osobe na obrazovanje
- pravo osobe na priznavanje stečenih kompetencija (znanja, vještina/umijeća i sposobnosti, odgovornosti i samostalnosti)
- pravednost i jednak pristup formalnom obrazovanju (ako je, primjerice, iz dokumentacije vidljivo da je osoba stekla određene kompetencije, na to joj treba ukazati i priznati ih te je osloboditi odgovarajućeg dijela programa/kolegija)
- transparentnost (unaprijed propisani ishodi učenja i način utvrđivanja njihove stečenosti i/ili razvijenosti)
- visoka razina profesionalizma (sa strane provoditelja priznavanja stečenih kompetencija, bez obzira na to radi li procjenu analizom dokumentacije i/ili utvrđivanjem stečenih kompetencija provjerom ishoda učenja)
- visoki etički standardi visokog učilišta i korisnika prava na priznavanje ishoda učenja (primjer je zlouporabe kada student upiše nižu razinu stranog jezika kako bi prikupio dovoljan broj ECTS bodova i dobio veću ocjenu).

Preporuka Vijeća EU-a dodatno naglašava poštivanje sljedećih načela:

- Informacije o koristima od priznavanja prethodnog učenja, o postupcima i mogućnostima da se za njih prijavi i dobije podrška u postupku trebaju biti dostupne svim djelatnicima i studentima te potencijalnim kandidatima i dionicima izvan visokog učilišta.
- Svim studentima dostupna je podrška za priznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja te je jasno komu se mogu obratiti za savjete i pomoć u postupku.
- Da bi priznavanje bilo pouzdano i provodilo se pouzdanim, valjanim i vjerodostojnim metodama i alatima, nužno je da bude obuhvaćeno transparentnim postupcima osiguravanja kvalitete koji su dio već postojećeg unutarnjeg i vanjskog sustava osiguravanja kvalitete.
- Svi koji sudjeluju u postupcima priznavanja i vrednovanja trebaju imati na raspolaganju profesionalno usavršavanje kako bi stekli nužne kompetencije.
- Dijelovi kvalifikacija stečeni priznavanjem i vrednovanjem neformalnog i informalnog učenja usklađeni su s unaprijed propisanim standardima koji su istovjetni ili ekvivalentni standardima u sklopu kvalifikacija stečenih formalnim obrazovanjem.
- Postupak priznavanja i vrednovanja treba propisati tako da prati četiri međusobno odvojene faze: utvrđivanje, dokumentiranje, procjenu i certificiranje.

Četiri faze priznavanja i vrednovanja neformalnog i informalnog učenja

Smjernice CEDEFOP-a opisuju četiri faze priznavanja i vrednovanja neformalnog i informalnog učenja na sljedeći način:

1. Utvrđivanje (engl. *identification*) jest početna faza čija je svrha da sam kandidat, student, uoči i osvijesti koje kompetencije, znanja, vještine i sposobnosti posjeduje i na koji su način one potencijalno povezane s ishodima učenja studijskog programa. Za ovu se fazu često koristi obrazac ili test dostupan na mrežnim stranicama visokog učilišta koji kandidat može sam ispuniti u orijentacijske svrhe. No preporučuje se da kandidat ipak pri popunjavanju, ili nakon toga, ima priliku razgovarati sa stručnom osobom koja će ga voditi i pomoći mu da ostvari svrhu ove faze.
2. Dokumentiranje (engl. *documentation*) druga je faza, u kojoj se prikupljaju dokazi da kandidat posjeduje kompetencije utvrđene u prvoj fazi. Dokazi mogu biti raznoliki, primjerice životopis, materijali koje je kandidat izradio na poslu ili u slobodno vrijeme, fotografije i snimke, profili kandidata na društvenim mrežama, preporuke, dokazi o sudjelovanju na različitim događanjima itd. Preporučuje se da pri sastavljanju portfelja dokaza kandidatu pomaže stručna osoba.
3. Procjena (engl. *assessment*) jest faza u kojoj stručnjaci provjeravaju posjeduje li doista kandidat kompetencije (znanja, vještine i sposobnosti) povezane s ishodima učenja programa visokog učilišta. Tu je fazu moguće provesti na osnovi dostavljenih dokaza, no najčešće uključuje i razgovor s kandidatom ili neku drugu metodu provjere stečenih ishoda učenja opisanih u idućem poglavlju. Obično će se procjena provesti na načine prilagođene kandidatu koji je stekao ishode učenja izvan studijskog programa. Iznimno, provjera se može provesti i na načine na koje se provodi formalno u studijskom programu.
4. Certificiranje (engl. *certification*) jest faza u kojoj se kandidatu izdaje službena potvrda da doista posjeduje kompetencije za koje je tražio priznavanje. U kontekstu hrvatskog visokog obrazovanja obično će biti riječ o oslobađanju od dijela programa kroz odgovarajući informacijski sustav kako bi rezultati postupka priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja bili prikazani u dodatnoj ispravi o studiju. Visoko učilište također može izdati zasebno rješenje, odluku, potvrdu, certifikat i sl.

Povezanost s priznavanjem formalnog obrazovanja

Priznavanje prethodnog učenja po definiciji se odnosi na priznavanje i vrednovanje prethodno stečenih ishoda učenja, bez obzira na to jesu li oni stečeni formalnim, neformalnim ili informalnim učenjem. No priznavanje ishoda formalnog obrazovanja regulirano je zasebnim propisima, ponajprije *Lisabonskom konvencijom o priznavanju*¹³ koja je u zakonodavstvo Republike Hrvatske prenesena Zakonom o potvrđivanju Konvencije o priznavanju visokoškolskih kvalifikacija u području Europe (Narodne novine 9/02 i 15/02) i Zakonom o priznavanju i vrednovanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija (Narodne novine 69/2022) kojim se propisuje vrednovanje inozemnih obrazovnih kvalifikacija u svrhu pristupa tržištu rada i priznavanje inozemnih obrazovnih kvalifikacija u svrhu nastavka obrazovanja. Propisan je i postupak vrednovanja inozemnih obrazovnih kvalifikacija osoba pod međunarodnom, supsidijarnom i privremenom zaštitom, koje nisu u mogućnosti dostaviti dokaze o inozemnoj kvalifikaciji ili razdoblju studija te članova njihovih obitelji koji zakonito borave u RH. Ako osobe iz navedenih kategorija žele nastaviti obrazovanje u Republici Hrvatskoj, odgojno-obrazovna ustanova ili visoko učilište provest će vrednovanje prethodnog učenja u skladu s propisima kojima se uređuju priznavanje i vrednovanje informalnog i neformalnog učenja u sustavu odgoja i obrazovanja te u skladu s pravilnikom kojim će se urediti kriteriji priznavanja i vrednovanja u svrhu nastavka obrazovanja na razini visokog obrazovanja. Ako pak osobe iz navedenih kategorija žele pristup tržištu rada, Agencija za znanost i visoko obrazovanje provest će vrednovanje formalnog obrazovanja na razini visokog obrazovanja u skladu s raspoloživim podacima i izraditi informativni dokument o inozemnoj obrazovnoj kvalifikaciji.

Lisabonska konvencija ne obuhvaća priznavanje neformalnog i informalnog učenja, ali *Priručnik o Europskom prostoru priznavanja*,¹⁴ koji se koristi u priznavanju inozemnih kvalifikacija, sadržava poglavlje o priznavanju netradicionalnih kvalifikacija. U tom je poglavlju objašnjeno kako priznavati inozemne obrazovne kvalifikacije i razdoblja studija koji su stečeni, među ostalim, obrazovanjem na daljinu, neformalnim i informalnim učenjem te drugim, netradicionalnim načinima obrazovanja i učenja.

Budući da su te dvije vrste priznavanja, s jedne strane priznavanje formalnog obrazovanja (inozemnog), a s druge neformalnog i informalnog učenja, regulirane različitim propisima, pojedina su visoka učilišta o njima donijela i odvojene opće akte te izgradila odvojene interne sustave, dok su druga odlučila regulirati sve vrste priznavanja prethodnog učenja jedinstvenim pristupom i cjelovitim općim aktom. Priznavanje formalnog obrazovanja radi se i kada student prelazi s jednog studijskog programa na drugi unutar iste zemlje.

Ključna je razlika između tih dviju vrsta priznavanja što je formalno obrazovanje strukturirano, certificirano i za njega jamči sustav osiguravanja kvalitete. Stoga visoka učilišta u pravilu mogu provesti priznavanje formalnog obrazovanja isključivo proučavajući dokumentaciju, bez provjere prethodno stečenih kompetencija studenta. Razlike, naravno, nisu isključive jer postoje i vrste neformalnog, certificiranog obrazovanja, kod kojih je također moguće provesti priznavanje proučavanjem dokumentacije. Primjerice, Visoko učilište Algebra redovito osvježava popis globalnih certifikata koje priznaje, kao i popis ishoda učenja koji se njima stječu, a postoje u Algebrinim programima. Studenti koji steknu neki od navedenih

¹³ <https://www.coe.int/en/web/higher-education-and-research/lisbon-recognition-convention>

¹⁴ Dostupan na engleskom jeziku na: [European Area of Recognition - EAR Manual \(enic-naric.net\)](http://European Area of Recognition - EAR Manual (enic-naric.net))

certifikata trebaju ih samo dostaviti visokom učilištu da bi dobili izuzeće od pohađanja i polaganja odgovarajućih dijelova programa (kolegija i/ili dijelova kolegija).

S druge strane, kandidat koji je kompetencije stekao informalnim učenjem mora proći provjeru prethodno stečenih kompetencija – predati portfelj ili pisani rad, provesti razgovor sa stručnjacima i sl. Takve se provjere gotovo nikada ne provode u priznavanju formalnog obrazovanja. Iznimka je priznavanje i vrednovanje formalnog obrazovanja migranata koji iz bilo kojeg razloga ne posjeduju odgovarajuću dokumentaciju, a ne mogu ni kontaktirati visoka učilišta koja su je izdala. Kada se takva osoba javi za upis na visoko učilište, moguće je, uz druge metode koje ovdje nisu obrađene,¹⁵ pri upisu primijeniti i metode koje se obično primjenjuju u postupcima priznavanja neformalnog i informalnog učenja da bi se utvrdilo posjeduje li kandidat nužne kompetencije.

Dodatni pravni temelj za priznavanje prethodnog učenja jest *Globalna konvencija o priznavanju kvalifikacija u visokom obrazovanju* koju su države članice UNESCO-a usvojile 2019. godine. Radi se o prvoj konvenciji Ujedinjenih naroda iz područja visokoga obrazovanja koja se primjenjuje na globalnoj razini. Njome se nadopunjava pet regionalnih konvencija UNESCO-a na temu priznavanja kvalifikacija u visokom obrazovanju (za područje Europe to je *Lisabonska konvencija*). Glavni je cilj *Globalne konvencije* uspostavljanje međunarodnog normativnog instrumenta za priznavanje na globalnoj razini. Time će se osnažiti međuregionalna akademska mobilnost te promicati međunarodna suradnja u visokom obrazovanju i cjeloživotno učenje. U zakonodavstvo Republike Hrvatske prenesena je Zakonom o Globalnoj konvenciji o priznavanju kvalifikacija u visokom obrazovanju (Narodne novine, MU 7/21). Stupila je na snagu u ožujku 2023. godine, nakon što je položen 20. ratifikacijski instrument. U članku 1. prethodno je učenje definirano kao „iskustvo, znanje, vještine, stavovi i kompetencije koje je pojedinac stekao kao rezultat formalnog, neformalnog ili informalnog učenja, a koje je vrednovano u odnosu na određen skup ishoda ciljeva ili standarda učenja“. U članku VI. stavku 1. *Globalne konvencije* propisano je priznavanje prethodnog učenja: „Svaka država stranka može priznati, u svrhu završetka studijskog programa ili nastavka studija, kada je primjereno uzimajući u obzir zakonodavstvo država stranaka koje uređuje pristup, dokumentirano ili potvrđeno razdoblje studija ili dokumentirano ili potvrđeno prethodno učenje u drugoj državi stranci, osim ako se ne utvrdi da postoje bitne razlike između razdoblja studija ili prethodnog učenja i dijela odgovarajućeg studijskog programa koji bi oni zamijenili u državi stranci u kojoj se traži priznavanje. Alternativno, dovoljno je da država stranka omogući pojedincu koji je ostvario dokumentirano ili potvrđeno razdoblje studija ili dokumentirano ili potvrđeno prethodno učenje u drugoj državi stranci vrednovanje tog razdoblja studija ili prethodnog učenja na njegov zahtjev“.

U sklopu Erasmus+ projekta *Učinkovito partnerstvo za unaprijeđeno priznavanje (Effective Partnership for Enhanced Recognition)*, koji je Ministarstvo znanosti i obrazovanja provelo u razdoblju od 2019. do 2021., izrađene su *Smjernice za priznavanje kvalifikacija izbjeglica, prognanika i osoba u situaciji sličnoj izbjegličkoj* kako bi visokim učilištima pomogao pri priznavanju visokog obrazovanja osobama koje imaju status izbjeglice i/ili nemaju potpunu dokumentaciju kojom dokazuju završeno (ili djelomično stečen) visoko obrazovanje.

¹⁵ Dodatne informacije dostupne su na stranicama Vijeća Europe posvećenima *Lisabonskoj konvenciji* <https://www.coe.int/en/web/higher-education-and-research/lisbon-recognition-convention>

Metode i alati u priznavanju i vrednovanju neformalnog i informalnog učenja

Iako se obično navodi da svrha procjene – sumativna ili formativna – određuje i metode i alate kojima će se ono provesti, postoje i oni koji se mogu primjenjivati u obje svrhe¹⁶. Smjernice CEDEFOP-a, kao i one autora Dželalije i Balkovića (2015.), detaljno se bave metodama i alatima za priznavanje i vrednovanje prethodnog učenja te razlikuju one namijenjene izlučivanju dokaza (testovi i ispiti, razgovorne metode, deklarativne metode, promatranje, simulacije, dokazi izlučeni iz rada) od metoda za dokumentiranje i prezentiranje dokaza, naglasivši pritom da se različite vrste metoda mogu preklapati. Metode i alati za priznavanje i vrednovanje isto se tako mogu razlikovati prema fazi za koju su najpogodniji – utvrđivanje, dokumentiranje, procjena ili certificiranje. Pritom je opet moguće da se isti alat primjenjuje u više faza, ali na različit način. Kao dio pripreme za novu verziju smjernica CEDEFOP-a, Savjetodavna skupina za Europski kvalifikacijski okvir u veljači 2021. izdala je bilješku 55-5, koja najviše primjenjivane metode za priznavanje i vrednovanje iz CEDEFOP-ova inventara nacionalnih politika kategorizira prema sljedećim kriterijima:

- valjanost (osjetljivost na individualne razlike; mogućnost prepoznavanja raznolikih znanja, vještina i kompetencija, uključujući i one koje se podrazumijevaju i stoga su nevidljive) i pouzdanost (transparentnost, predvidivost i ponovljivost)
- primjenjivost na velikim skupinama kandidata, u različitim kontekstima i na različitim razinama bez gubitka valjanosti i pouzdanosti
- objektivnost u dobivanju konzistentnih rezultata procjene ishoda učenja od strane različitih evaluatora
- cijena – za visoko učilište i za kandidata.

Riječ je o sljedećim metodama:

1. Samovrednovanje. Obično se radi u početnoj fazi, fazi utvrđivanja – na samom početku kandidat može primjerice samostalno ispuniti već pripremljeni obrazac, a sljedeći korak može biti revizija tog obrasca uz mentorstvo. Metoda je vrlo primjenjiva i jeftina, ali niske pouzdanosti i valjanosti. Primjer obrasca za samovrednovanje preuzet je iz dokumenta dr. sc. M. Dželalije i dr. sc. M. Balkovića (2015., str. 83).

¹⁶ CEDEFOP str. 46.

IME KANDIDATA		XXX	
Broj telefona kandidata	Yyy		
E-pošta kandidata	Yyy		
Adresa kandidata	Yyy		
Datum podnošenja zahtjeva	Yyy		
Naziv skupa ishoda učenja:	Xxx		
Oznaka skupa iz HKO-a:	Yyy		
Broj ishoda učenja	Tekst ishoda učenja	Rezultat samoprocjene za ishod učenja (Da / Ne / Nije sigurno)	Kratki osvrt kandidata
1.	Student će moći...	Nije sigurno	Moje znanje ovog ishoda učenja više je usmjereno na konkretne vještine Mogu proizvesti...
Naziv skupa ishoda učenja:		Xxx	
Oznaka skupa iz HKO-a:		Yyy	

Obrazac zahtijeva od kandidata da komentira svaki pojedini ishod učenja za koji smatra da je stekao prethodnim učenjem te da je relevantan u kontekstu ishoda programa koji pohađa. Takav je obrazac moguće postaviti na mrežne stranice visokog učilišta kao pomoć kandidatima koji razmišljaju o prijavi za priznavanje i vrednovanje prethodnog učenja. Obrazac se može koristiti i tijekom postupka priznavanja i vrednovanja, uz mentorstvo od strane savjetnika. Uobičajen je oblik samovrednovanja i izrada proširenog životopisa, uz pomoć obrasca (npr. *Europass*). Uz obrasce za samovrednovanje, visoka učilišta obično traže i dostavu neke vrste potvrde treće strane – primjerice dokaze o radnom stažu sa Zavoda za mirovinsko osiguranje te potvrdu ili preporuku poslodavca.

2. Testovi sa zadacima zatvorenog tipa / višestrukim odabirom. Standardizirani su, ali i neosjetljivi na individualne specifičnosti te mogu biti neprimjereni za složenije programske ishode učenja kakvi su uobičajeni na višim razinama obrazovanja. Vrlo su pouzdani i primjenjivi te jeftini, a primjenjuju se u fazi procjene. Ograničene su korisnosti u procjeni ishoda neformalnog i informalnog učenja, osobito u strukama koje se više usredotočuju na praktične vještine i kompetencije.

3. Pisane provjere i eseji. Pisane provjere s pitanjima otvorenog i esejskog tipa, koje se ocjenjuju na temelju unaprijed definiranih kriterija i rubrika, vjerojatno su najpopularnija metoda provjere ishoda učenja na višim razinama obrazovanja. U kombinaciji s pitanjima zatvorenog tipa dio su standardiziranih testova (primjerice ispita državne mature) kao i provjera ishoda učenja u visokom obrazovanju. Osjetljivi su na individualne specifičnosti i pogodni za složene ishode učenja.

4. Razgovorne metode. Kao što je navedeno, intervjui (odnosno debate i rasprave, pogodne za skupinu kandidata) mogu biti izrazito formativnog karaktera ako se provode na početku postupka, s mentorom odnosno savjetnikom. Mogu se primijeniti i u sumativne svrhe, ali onda je osobito važno da su unaprijed strukturirani. Riječ je, dakle, o metodama prikladnima i za fazu utvrđivanja i procjene. Kako bilježe smjernice CEDEFOP-a (str. 47), za pouzdanost razgovornih metoda u vrednovanju ključna je stručnost osoba koje provode procjenu (povjerenstvo i/ili jedan nastavnik), pri čemu se podrazumijeva temeljito poznavanje ishoda učenja za koje se radi procjena. Evaluatori za primjenu razgovornih metoda trebaju biti i vješti komunikatori. Nedostatak je razgovornih metoda visoka cijena i neprimjenjivost na veće skupine kandidata.

5. Izravna demonstracija/promatranje. To je metoda koju je najbolje primijeniti u stvarnom radnom okruženju, a osobito je korisna kad se uz znanje žele procijeniti i vještine i sposobnosti. Baš kao i esejaska pitanja, ova je metoda osobito valjana jer ima potencijal otkriti skrivene, prešutne ili nevidljive kompetencije. Očito je riječ o metodi koja je skupa i neprimjenjiva na velik broj kandidata, a osim u fazi procjene, može se primijeniti i u fazi dokumentiranja.

6. Simulacije. Simulacije se rade kada je izravno promatranje u stvarnom okruženju preskupo ili preopasno. Kao metoda slična je izravnim demonstracijama i može se učiniti primjenjivom na velik broj kandidata. Nakon znatne inicijalne investicije dugoročno je isplativa i relativno jeftina.

7. Portfelj. Portfelj je zbirka dokaza te je vjerojatno najpoznatija metoda za procjenu ishoda neformalnog i informalnog učenja (i jedina koja se spominje primjerice u *Vodiču za korisnike ECTS-a*). Dokazi u portfelju zapravo mogu uključivati ishode dobrog dijela navedenih metoda: dokaze o radu (npr. uzorci proizvoda, snimke rada itd.), nekad u obliku priloga životopisu (pri čemu je *Europass* životopis prilagođen olakšavanju priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja), obrasce sa samovrednovanjem prema ishodima učenja, izvješća trećih strana (npr. pisma preporuke, svjedočanstva i sl.), zapisnike sa sastanaka i različitih rasprava, ali i pisane testove, dokaze o kvalifikacijama, certifikate i sl. Portfelj je stoga pogodan za uporabu u svim fazama priznavanja i vrednovanja, a može poslužiti i kao IKT alat. Primjerice, novi portal *Europass*¹⁷ omogućava svakom besplatnu izradu elektroničkog portfelja. No nije uvijek moguće provesti cijelu procjenu samo na temelju portfelja, pa je tu metodu često nužno nadopuniti nekim oblikom interakcije s kandidatom, razgovorom ili procjenom uz primjenu neke od navedenih metoda.

¹⁷ <https://europa.eu/europass/hr>

Osiguravanje kvalitete i transparentnosti

Sustav priznavanja kompetencija stečenih izvan studija dio je internog sustava kvalitete visokog učilišta, odnosno predmet postupaka vanjskog osiguravanja kvalitete koje provodi Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Na sve postupke priznavanja neformalnog i informalnog učenja, kao uostalom i na sve druge postupke vezane uz učenje i poučavanje na visokim učilištima, primjenjuju se *Standardi i smjernice za osiguravanje kvalitete na Europskom prostoru visokog obrazovanja*. To znači da politike i postupci priznavanja neformalnog i informalnog učenja trebaju biti uklopljeni u strategiju i/ili politiku osiguravanja kvalitete visokog učilišta kako su one opisane u ESG standardu 1.1. Također, cijeli sustav priznavanja neformalnog i informalnog učenja, od informacija navedenih na mrežnim stranicama visokog učilišta, preko kompetencija i rada uključenih djelatnika do načina odlučivanja o žalbama, treba biti dio tzv. Demingova kruga, odnosno ciklusa u kojemu se stalno međusobno izmjenjuju faze planiranja, provedbe, provjere i unapređenja, a koji je osnova cijelog procesa osiguravanja kvalitete. Na taj će način visoko učilište moći redovito prikupljati povratne informacije o svim aspektima sustava, analizirati njegovu djelotvornost, učinkovitost i uspješnost te konačno redovito informirati dionike o koracima poduzetima na temelju prikupljenih povratnih informacija.

Poštivanje načela transparentnosti počinje propisivanjem postupaka. Pritom je uvijek dobro u raspravu o nacrtima dokumenata uključiti što veći broj dionika, kako i predviđa prvi dio Standarda i smjernica za osiguravanje kvalitete. Jednako je tako važno jednom usvojene dokumente i pravilnike javno objaviti na mrežnim stranicama visokog učilišta te o njima obavještavati dionike prilikom različitih događanja, poput sajмова i otvorenih dana, uvodnih predavanja, orijentacijskih tjedana i sl. Bez dostupnosti informacije da je priznavanje moguće nije realno očekivati da će se studenti na taj postupak prijavljivati. Stoga je važno da nastavnici i stručno osoblje budu upoznati s tom mogućnošću i ističu je studentima, a osobito da na tu mogućnost upućuju starije ili iskusnije studente koji bi mogli biti potencijalni kandidati. Osiguravanju transparentnosti i kvalitete postupaka priznavanja i vrednovanja pomoći će i organizacija postupka u četiri odvojene faze utvrđivanja, dokumentiranja, procjene i certificiranja. Naime, prilikom propisivanja pojedine faze bit će nužno zasebno provjeriti na koji su način osigurani transparentnost i kvaliteta.

Transparentnost i osiguravanje kvalitete osobito su važni kad je riječ o odlučivanju. Način unapređivanja kvalitete i transparentnosti odlučivanja jest razdvajanje uvodnih faza postupka (utvrđivanje i dokumentiranje uz podršku savjetnika ili mentora) od procjene i certificiranja, za što su obično nadležni nastavnici/stručnjaci za ishode učenja programa/kolegija za koje se traži izuzeće. Drugi je način osigurati tzv. načelo četiri oka. Ako procjenu provodi jedan stručnjak, ishod se može dostaviti na provjeru drugomu prije donošenja konačne odluke. Druga je mogućnost da konačnu odluku donosi povjerenstvo stručnjaka. Korisna je praksa, osobito kada se tek uvodi priznavanje neformalnog i informalnog učenja, udružiti se sa srodnim visokim učilištima u provjeri ishoda procjene – primjerice tako da se ishodi dostavljaju na uvid nastavnicima na usporedivim programima/kolegijima. Tako je moguće ne samo unaprijediti povjerenje u sustav priznavanja nego i unaprijediti povjerenje među visokim učilištima i na taj način olakšati međusobnu suradnju, ali i studentsku mobilnost. Važno je i da odlučivanje bude jasno i samom kandidatu. Odluka bi trebala biti argumentirana i sadržavati objašnjenje načina na koji je donesena, kao i uputu o pravnom lijeku odnosno mogućnosti žalbe. Ujedno bi trebala obavljati i formativnu funkciju – ukazati kandidatu na kompetencije koje još uvijek ne posjeduje i tako poslužiti kao temelj za daljnje usavršavanje i stjecanje cjelovite kvalifikacije.

Konačno, nužno je omogućiti žalbu na odluku, kako i nalažu ESG standardi, i to da bi se spriječilo jednostrano i neargumentirano odlučivanje. Neka se visoka učilišta pri odlučivanju o žalbama koriste tzv. bazom presedana (engl. *precedence database*) kako bi osigurala da isti kriteriji budu primijenjeni i na druge slične odluke. Da bi se stvorila takva baza, nužno je u nju pohranjivati sve donesene odluke, i to na način koji omogućava pretraživanje po različitim ključnim riječima kako bi povjerenstva koja odlučuju o žalbama brzo mogla provjeriti kako se postupalo u prethodnim sličnim slučajevima. Postojanje takve baze olakšalo bi unutarnje i vanjsko osiguravanje kvalitete jer bi uvidom u nju povjerenstva stručnjaka mogla vrlo lako provjeriti donose li se odluke prema istim kriterijima i jesu li oni usporedivi s kriterijima za provjeru ishoda učenja ostalih studenata.

Jednom kad se sustav osmisli, korisno je još se jednom osvrnuti na ključna pitanja o osiguravanju kvalitete u priznavanju i vrednovanju prethodnog učenja koje navode smjernice CEDEFOP-a.

Ključna pitanja o osiguravanju kvalitete vrednovanja i priznavanja prethodnog učenja

- Jesu li uvedene jasne i integrirane mjere osiguravanja kvalitete priznavanja i vrednovanja? Ako jesu:
 - Odražavaju li jasnu strategiju kvalitete i priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja koju je usvojilo nadležno tijelo?
 - Tko je sudjelovao u izradi strategije kvalitete i priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja?
 - Sadržava li usvojena strategija ključne ciljeve poput pouzdanosti, valjanosti i vjerodostojnosti procesa, i na koji način? Tko je, ovisno o razini, uključen u provedbu strategije kvalitete te priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja?
- Na koji je način osiguravanje kvalitete te priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja podijeljeno između unutarnjeg i vanjskog osiguravanja kvalitete i kontrole?
- Nadziru li se procesi i ishodi te postoji li sustav prikupljanja povratnih informacija od korisnika?

Propisivanje nadležnosti: praktičari u sustavu

Pri uspostavi sustava za priznavanje prethodnog učenja nužno je propisati zadaće i nadležnosti svih dionika sustava, među ostalim i da bi se izbjegle nedoumice i na vrijeme spriječili potencijalni problemi pri uvođenju sustava. Iz prethodnog poglavlja proizlazi da će se u sustavu uspostaviti dvije ključne uloge: savjetnika koji pružaju informacije i podupiru kandidata te stručnjaka nadležnih za procjenu i donošenje odluke, odnosno certificiranje. U sustav je moguće uvesti i druga zaduženja,¹⁸ primjerice koordinatora nadležnog za administraciju i osiguravanje kvalitete koji bi pružao podršku radu stručnjaka i žalbenih povjerenstava. Na taj bi se način stručnjake koji provode priznavanje oslobodilo rutinskih administrativnih poslova koji bi ih inače mogli preopteretiti i stvoriti u njih negativnu percepciju priznavanja neformalnog i informalnog učenja. Ovisno o veličini visokog učilišta i raspoloživim resursima, kao i opsegu posla, poslovi savjetnika i koordinatora mogu biti zasebna radna mjesta ili samo dio poslova nekog radnog mjesta. Savjetnici su najčešće djelatnici koji se i inače bave podrškom studentima, mentorstvom i profesionalnim usmjeravanjem. Pritom savjetnici mogu biti i stručnjaci, odnosno nastavno osoblje (primjerice voditelji studijskih programa, mentori određenih skupina studenata), što se i preporučuje u početnom razdoblju uspostave sustava priznavanja i vrednovanja prethodnog neformalnog i informalnog učenja. Važno je samo da se ne nalaze u dvjema ulogama u isto vrijeme i za istoga kandidata.

Posao savjetnika jest pružati podršku studentima i budućim studentima u procesu prijave. Kontakt savjetnika ili ureda u kojemu djeluje trebao bi biti naveden na svim relevantnim mjestima (mrežna stranica, promotivni materijali i dr.) kao prva adresa na koju se treba javiti kako bi se doznale osnovne informacije i dobile upute za daljnji proces. Savjetnici trebaju pružiti informacije o postupku, ali i pomoći kandidatima u donošenju odluke o pristupanju procesu prijave. Taj će preliminarni korak obično biti razgovor s kandidatom, koji može biti strukturiran te mu može prethoditi i samovrednovanje pomoću obrasca. Savjetnici dalje mogu pomoći kandidatu u prikupljanju nužnih dokumenata i dokaza i zatim ga savjetovati o najboljem načinu objedinjavanja i predstavljanja. Jednom kad je postupak završen i odluka donesena, savjetnik može uputiti studenta na načine stjecanja preostalih nedostajućih ishoda učenja, kao i pružiti pomoć pri žalbi. Važno je da svi kandidati imaju istu razinu podrške na raspolaganju, a budući da će se uloga savjetnika mijenjati s obzirom na količinu posla i broj postupaka na visokom učilištu, također je važno da studenti unaprijed znaju na kakvu podršku mogu računati. Kako navode Dželalija i Balković (2015., str. 63), savjetovanje obično uključuje i pomoć studentu u promišljanju vlastitih iskustava kako bi se utvrdilo je li tijekom tih iskustava zaista došlo do učenja, odnosno stjecanja novih kompetencija. Pritom savjetnik može postavljati pitanja poput:

- Što ste tada radili?
- Koje su bile vaše dužnosti i za što ste bili nadležni?
- Koliko vam je bio težak posao?
- Što ste naučili iz toga?

Kandidate bi osobito trebalo poticati da se prisjete zadataka koji su im bili izazovni te čiji ih je dovršetak ispunio osjećajem postignuća ili promijenio način razmišljanja o nečemu. Tijekom uspješnog savjetovanja kandidat bi trebao spoznati kako učiti i autorefleksivno odgovoriti na pitanja poput:

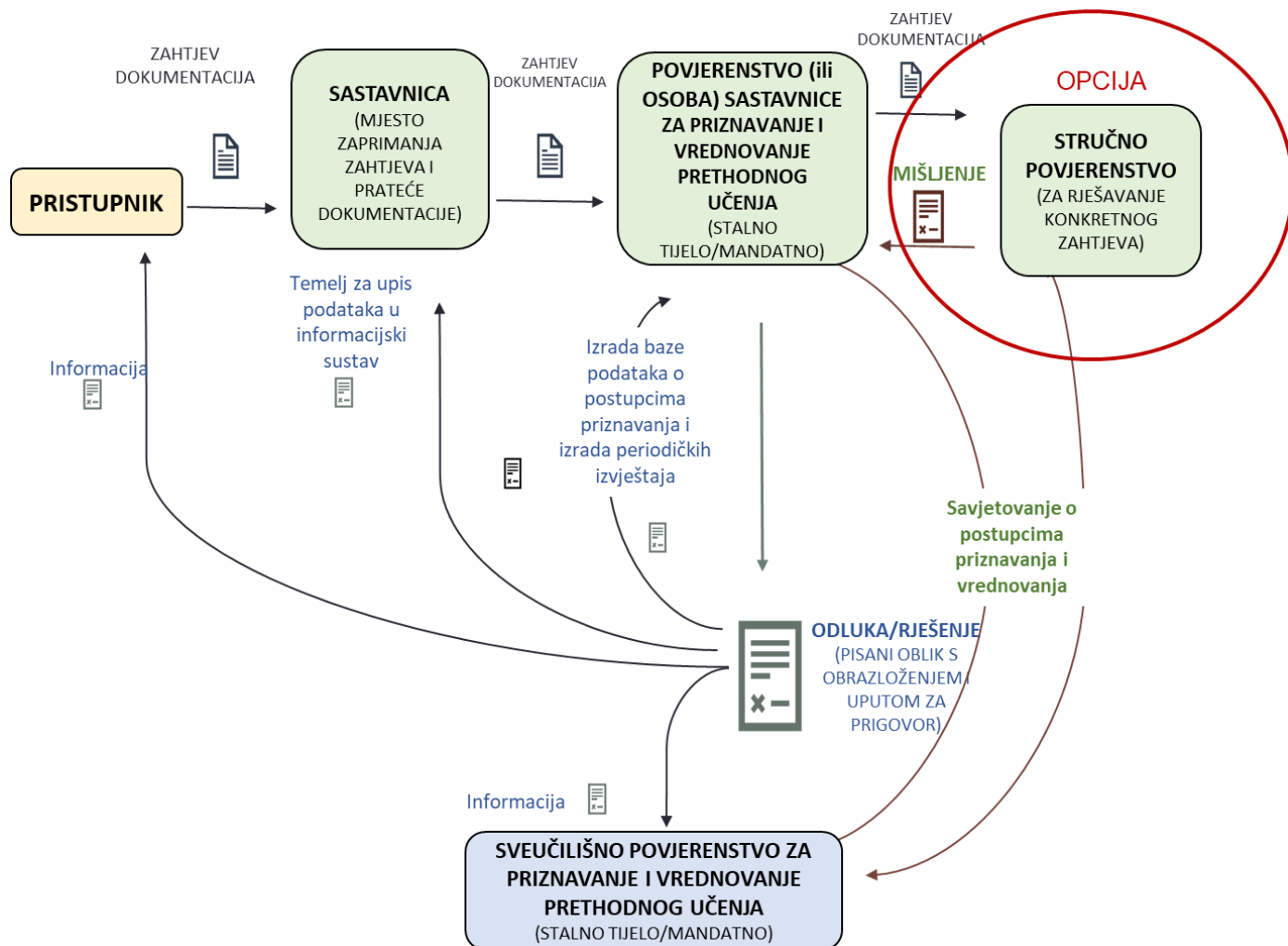
¹⁸ Vidi Dželalija i Balković, 2015. (str. 59.)

- Što sam morao znati da bih to učinio?
- Što sam morao učiniti da bih dovršio zadatak?

U skladu s ESG standardima savjetnik i stručnjak u procesu priznavanja i vrednovanja trebaju biti obučeni za te zadatke i redovito se usavršavati u skladu s vlastitim potrebama, kao i potrebama sustava. Određene specijalizirane obuke o priznavanju neformalnog i informalnog učenja, razvoju sustava te domaćim i međunarodnim dobrim praksama mogu se ponuditi i jednima i drugima.

Stručnjake za procjenu prethodno stečenih ishoda učenja, odnosno nastavnike treba obučiti o različitim načinima i vrstama učenja. Potrebno je osvijestiti da je iste kompetencije moguće steći na različite načine, ali i da će kontekst u kojemu je kompetencija stečena utjecati na sadržaj uradaka koje će kandidat u postupku priložiti.

Zaključno, uspješno provođenje procesa priznavanja prethodnog neformalnog i informalnog učenja izravno je vezano uz procjenu stečenih ishoda prethodnog neformalnog i informalnog učenja kandidata u odnosu na ishode učenja **programa** koji kandidat pohađa ili namjerava pohađati na visokom učilištu. U drugom se koraku utvrđuje od kojih dijelova programa kandidat može biti izuzet na temelju relevantnih, programu kompatibilnih prethodno stečenih ishoda učenja. Učinkovito rješavanje relativno kompleksnih postupaka uvelike olakšava rad putem povjerenstava stručnjaka/nastavnika, a ne nastavnika pojedinaca. Formiranje *ac hoc* stručnih povjerenstava za pojedine konkretne zahtjeve također ima za posljedicu bržu diseminaciju znanja i dobrih praksi priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja među svim nastavnicima i ostalim relevantnim dionicima na visokom učilištu, kao i povećanu transparentnost i kvalitetu postupaka.

Shemu izradila: prof. dr. sc. Marta Žuvić, Sveučilište u Rijeci

Shematski prikaz mogućeg modela postupka provođenja priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja na sveučilištu koje u svom sastavu ima više sastavnica. Model je izrađen prema načinu funkcioniranja sustava na Sveučilištu u Rijeci.

Literatura

AQ Austria (Birke, B. i Hanft, A.) (2016). *Recognition of non-formally and informally acquired competences, Recommendations for recognition and crediting procedures.*

https://www.aq.ac.at/en/news/documents-news/AQ_Austria-2016_Recommendations-RPL.pdf?m=1537350370 (pristupljeno u svibnju 2022).

Biggs, John (2001). *ON CONSTRUCTIVE ALIGNMENT: Background notes to support a seminar.*

<https://www.essentialgptrainingbook.com/wp-content/online-resources/ch06/constructive%20alignment%20by%20john%20biggs.pdf> (pristupljeno u svibnju 2022).

CEDEFOP (2015). *European guidelines for validating non-formal and informal learning.* Luxemburg: Ured za publikacije Europske unije

https://www.cedefop.europa.eu/files/3073_en.pdf (pristupljeno u svibnju 2022).

CEDEFOP (2021). *Note EQF AG 55-5. Developing high quality validation methodologies.* Materijali Savjetodavne skupine za Europski kvalifikacijski okvir.

https://www.cedefop.europa.eu/files/note_c_developing_high_quality_validation_methodologies.pdf (pristupljeno u svibnju 2022).

Dželalija, M., Balković, M. (2014). *Priznavanje neformalnog i informalnog učenja u kontekstu Europske unije i na svjetskoj razini.* Zagreb: Agencija za znanost i visoko obrazovanje.

https://www.azvo.hr/images/stories/publikacije/Priznanje_i_vrednovanje_neformalnog_ucenja_u_EU.pdf (pristupljeno u svibnju 2022).

Dželalija, M., Balković, M. (2015). *Smjernice i postupci za priznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja, istraživanja potreba tržišta rada te razvoj i vrednovanje ishoda učenja u visokom obrazovanju.* Zagreb: Agencija za znanost i visoko obrazovanje

https://www.azvo.hr/images/stories/publikacije/Smjernice_i_postupci.pdf (pristupljeno u svibnju 2022).

Educa-T – projektni materijali (2017). Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

<http://educa-t.hr/dokumenti/> (pristupljeno u travnju 2021).

Nacionalno vijeće za razvoj ljudskih potencijala (2016). *Smjernice za usklađivanje studijskih programa sa standardima kvalifikacija i izradu novih studijskih programa usklađenih s hrvatskim kvalifikacijskim okvirom.* Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja

<http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2019-08/Smjernice%20za%20uskla%C4%91ivanje%20studijskih%20programa%20sa%20standardima%20kvalifikacija%20i%20izradu%20novih%20studijskih%20programa%20uskla%C4%91enih%20s%20hrvatskim%20kvalifikacijskim%20okvirom.pdf> (pristupljeno u svibnju 2022).

Nacionalno vijeće za razvoj ljudskih potencijala (2018). *Preporuke za strateški razvoj priznavanja i vrednovanja prethodnog učenja.* Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

<http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2018-05/Preporuke%20NVRLJP-a%20za%20strate%20c5%20a%20razvoj%20priznavanja%20i%20vrednovanja%20prethodnog%20u%20c4%208denja.pdf> (pristupljeno u svibnju 2022).

Vijeće Europske unije (2012). Council Recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012H1222\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012H1222(01)&from=EN) (pristupljeno u svibnju 2022).

Vodič za korisnike ECTS-a (2015). Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja
<http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2017-08/Vodi%20C4%20za%20korisnike%20ECTS-a.pdf> (pristupljeno u svibnju 2022).

Zakon o priznavanju i vrednovanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija (Narodne novine 69/2022)

Zakon o potvrđivanju Konvencije o priznavanju visokoškolskih kvalifikacija u području Europe (Narodne novine 9/02, 15/02)

Zakon o Globalnoj konvenciji o priznavanju kvalifikacija u visokom obrazovanju (Narodne novine, MU 7/21)

Smjernice za priznavanje kvalifikacija izbjeglica, prognanika i osoba u situaciji sličnoj izbjegličkoj

<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/VisokoObrazovanje/RazvojVisokogObrazovanja/EPER/Smjernice-za-priznavanje-kvalifikacija-izbjeglica-prognanika-i-osoba-u-situaciji-slicnoj-izbjeglickoj.pdf> (pristupljeno u studenom 2023.)

Preporučeni materijali

CEDEFOP (2015). The European guidelines for validating non-formal and informal learning, https://www.cedefop.europa.eu/files/3073_en.pdf

CEDEFOP European Inventory on Validation: 2018 Update, <https://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/projects/validation-non-formal-and-informal-learning/european-inventory>

ERIC-NARIC: NON-TRADITIONAL LEARNING

<http://ear.enic-naric.net/emanual/Chapter13/introduction.aspx>

OECD (2021), OECD Skills Outlook 2021: Learning for Life, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/0ae365b4-en>.

RPL in Practice, <https://www.uhr.se/en/start/about-the-council/what-uhr-does/projects/rpl-in-practice-project/>

LifeLearning Platform, <http://llplatform.eu/policy-areas/skills-and-qualifications/validation-of-learning/>

Validation of Prior learning (VPL) in Europe's higher education, A focus on personalizing the VPL-model
Ruud Duvekot & Bénédicte Halba, <https://cl3s.nl/wp-content/uploads/2015/01/ALLinHE-synthesis-report-Dec-20141.pdf>

Popis općih akata hrvatskih visokih učilišta kojima se uređuje priznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci:

<https://www.efri.uniri.hr/upload/O%20fakultetu/Pravni%20akti/priznavanjeivrednovanje.pdf>

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu: <https://www.pmfst.unist.hr/wp-content/uploads/2020/10/pravilnik-o-priznavanju-i-vrednovanju-prethodnog-uenja-24.-6.-2020.pdf>

Sveučilišni odjel zdravstvenih studija Sveučilišta u Splitu:

http://ozs.unist.hr/hr/?preview=1&option=com_dropfiles&format=&task=frontfile.download&catid=162&id=1398&Itemid=100000000000

Sveučilište u Rijeci: [Pravilnik-o-priznavanju-i-vrednovanju-prethodnog-učenja-Sveučilišta-u-Rijeci.pdf \(uniri.hr\)](#)

Tehničko veleučilište u Zagrebu: <https://www.tvz.hr/wp-content/uploads/2021/12/PRV-11-02-Pravilnik-o-dodjeli-ECTS-bodova-za-izvannastavne-aktivnosti-TVZ-a.pdf>

Visoko učilište Algebra: https://www.algebra.hr/visoko-uciliste/wp-content/uploads/sites/2/2021/09/2020_2021_Odluka-o-postupku-vrednovanja-i-priznavanju-industrijskih-certifikata.pdf

Veleučilište u Šibeniku: <http://www.vus.hr/upload/stranice/2018/09/2018-09-07/139/pravilnikopriznavanjuivrednovanjuprethodnoguenja.pdf>